
Cinc cartes de Josep Carner a Carles Soldevila (1920-1922)*

per Núria Santamaria

Les cartes que avui transcrivim pertanyen al llegat de Carles Soldevila i són, de fet, les úniques traces que han restat de l'intercanvi epistolar que l'escriptor va mantenir amb Josep Carner.¹ Probablement el carteig entre aquests dos personatges durant la dècada dels anys vint va ser més assidu i abundós del que aquestes mostres representen i és de témer que les mutilacions que va patir l'arxiu soldevilià en els anys d'exili afectessin també alguna de les missives carnerianes. El buit de lletres posteriors a la guerra només es pot explicar, en canvi, per la simple raó de la seva inexistència. L'esvoranc de l'expatriació, la diferència d'actituds i la disparitat d'ocupacions dels dos homes devien contribuir, entre altres coses, a refredar el tracte, per bé que Soldevila conservés fins al final una devoció literària pel vell noucentista que no va dubtar a reconèixer sempre com a impuls decisiu per a la seva pròpia obra. A l'any 1959, Soldevila afirmava encara el següent: «En la meua història el nom de Josep Carner és escrit en lletres d'or fi que l'aire no ataca ni el temps entela, perquè, si ell no hagués existit, jo segurament hauria trigat més a decidir-me a escriure en català.»² Les cartes que segueixen no poden sinó confirmar l'assumpció d'aquest mestratge. No hi ha, però, cap suficiència professoral en les respostes del més veterà; s'hi detecta, ben al contrari, una cordialitat que sense arribar mai a la confiança i al tracte afectuós que gastava amb Jaume Bofill i Mates pot oferir alguna noció de la coincidència de genis que els devia unir. I també dels seus interessos. Dos en concret són específicament consignats a les cartes: els Amics de la Poesia i l'aventura editorial Fènix.

* Aquest treball forma part de la DGICYT núm. PB94-0710.

1. Des de fa uns quants mesos, els papers de Soldevila són en dipòsit a l'Arxiu Nacional de Catalunya per voluntat expressa dels fills de l'autor que han consentit també, amablement, la publicació d'aquest grapat de cartes.

2. Carles SOLDEVILA, *En l'homenatge a Josep Carner*, dins *L'obra de Josep Carner. Volum d'homenatge a cura de setanta-dos autors*, «Biblioteca Selecta», núm. 263 (Barcelona, Editorial Selecta, 1959), ps. 316-317.

La falta d'un estudi global dels Amics de la Poesia no ens ha privat de tenir una idea prou ajustada del naixement de l'associació. Sempronio explica com la iniciativa es va couar als salons de te del Royal, entre els freqüentadors d'una tertúlia que, a més de Carner i Soldevila, entreuenien Jaume Bofill i Mates Jaume Bofill i Ferro, Marià Manent, Francesc Sitjà i Pineda o Ramon Sunyer, i Albert Manent, pel seu costat, proporciona alguns detalls sobre la fundació i els propòsits del collectiu.³ Res no se sap, en canvi, del negoci de Fènix. No he pogut trobar el menor indici que l'empresa arribés a fi de bé ni als periòdics ni als butlletins bibliogràfics de l'època, així és que només ens podem refiar de les fragmentàries notícies que brinden els papers íntims per confegir suposicions. La lletra de juny de 1921 on Carner expressa el neguit per aclarir els comptes amb la Políglota —una editora fundada per ell cap al 1920 amb un finançament basat en accions— és una peça d'aquest trencaclosques, encaixable amb una altra carta del mes de novembre, adreçada a Jaume Bofill i Mates, que contenia acurades indicacions sobre el mateix tema.⁴ Les referències fan pensar que Fènix devia voler ser una societat editorial, engegada per escriptors i sostinguda presumiblement amb els diners dels propis literats i d'un grupet de petits inversors. La manca d'informacions precises empeny, però, cap a la conjectura i en aquesta línia cap preguntar-se si l'efímera Biblioteca Popular Estel no tindria alguna cosa a veure amb la primitiva idea de Fènix. Els anuncis de la «Biblioteca Popular Estel» que varen aparèixer als diaris vers el gener de 1922 presentaven una col·lecció de format econòmic que pretenia divulgar la millor literatura catalana i universal a preus mòdics i es comprometien a publicar llibres tan heterogenis com *Epistolari* de Beethoven, *Viatge al Pol del Nord* de Nansen, *Pamflets* de Carles Soldevila o una novella de Carner. Tanmateix, el catàleg es va obrir i es va tancar amb la traducció sagarriana de *L'escola dels marits* de Molière...⁵ La proximitat de dates, la incorporació de la Políglota com una de les seues per a formalitzar subscripcions i el text propagandístic insistint en els eventuais «resultats patriòtics» que podia donar l'empresa constituïda per Bofill i Ferro, Carner, Joan Crexells, J.V. Foix, Tomàs Garcés i Manent⁶ inciten a una identificació que la significativa absència del nom de Soldevila entre els promotors i la manca de pistes més sòlides tal vegada ens haurien de fer desestimar. Sigui com sigui, amb independència dels enigmes que persisteixen, totes aquestes activitats ratifiquen l'interès de Carner per no tallar amarres amb la cultura catalana del moment i per a mantenir-hi una projecció personal que contrasta amb la seva tossuda negació de qualsevol sentiment de nostàlgia cap al país.⁷

He copiat les cartes fil per randa, sense modificar-ne ni les grafies ni la puntuació. La calligrafia de Carner resulta prou entenedora en general, tret de la d'un parell de mots que m'han estat difícils de desxifrar. He optat, en aquests casos, per indicar la vacil·lació interpretativa afegint, com és costum, un signe (?) al costat.

NÚRIA SANTAMARIA

3. SEMPRONIO, *L'hora del te*, dins *Aquella entremaliada Barcelona*, «Biblioteca Selecta», núm. 500 (Barcelona, Editorial Selecta, 1978), ps. 93-5 i ALBERT MANENT, *Josep Carner i el noucentisme. Vida, obra i llegenda*, «Llibres a l'Abast», núm. 76 (Edicions 62, 1988) [1ª edició: 1969], ps. 204-205.

4. *Epistolari de Josep Carner*, a cura d'ALBERT MANENT i JAUME MEDINA, volum 1, «Epistolaris de la Catalunya Contemporània», núm. 2 (Barcelona, Curial, 1994), ps. 122-123.

5. MOLIÈRE, *L'escola dels marits*, traducció de Josep Maria de Sagarra, «Biblioteca Popular Estel», núm. 1 (Barcelona 1922).

6. *Biblioteca Popular «Estel»*, «La Veu de Catalunya» (ed. vespre, 19-I-1922), p. 14.

7. Considereu pel cas les declaracions que el cònsol de segona classe a Costa Rica féu a Melcior FONT (*Conversa amb Josep Carner*, «La Publicitat», 26-I-1927, p. 1) o segons quines afirmacions del projecte exiliat a Baltasar PORCEL (*Josep Carner l'alta permanència*, «Serra d'Or», VIII, núm. 12, desembre de 1966, ps. 35-47).

[Lloret de Mar, 8 de setembre de 1920]⁸

Caríssim: Madame i jo agraïm infinitament els vostres saluts. La vostra postal només té un defecte: que no hagi pogut sortir-hi l'operador. Jo demà, dissortadament, acabo l'estiueig, encara que potser torni aquí un diumenge o dos.⁹ Tornaré, doncs, a ésser telefonable a «La Veu»¹⁰ de 12 a 1, esperant un mot d'ordre vostre. *My love to your charmy wife.*

Vostre

J. Carner

2¹¹

[Gènova] 14 juny 1921

Sr. En Carles Soldevila
Barcelona

Car amic: vaig rebre la vostra primera lletra. No la vaig contestar, esperant una avinentesa de calma i de normalitat. Ara, en rebre la segona, tot m'he ruboritzat: és que el temps no passa per a mi.

Acabem de fer el *trasloco*¹² del nostre Consolat, que era en un petit cau hòrrid i ara és en un piset decent.¹³ Tinc ara la meva cambra personal, i treballo com mai.¹⁴

8. Targeta postal. Anvers: Lloret de Mar. Frèu d'es Bot. Com que no hi figura cap data prenc de referència la del mata-segell.

9. L'escriptor va passar els estius de 1919 i 1920 a Lloret de Mar amb la seva família on va promoure diverses activitats per animar la colònia d'estiuejants. D'entre totes aquelles iniciatives paga la pena destacar els Jocs Florals de l'agost de 1920 en els quals Carles Soldevila va exercir de membre del consistori. Llegiu el reportatge sobre l'ambient vacacional de Lloret que Carner va escriure amb el pseudònim d'Oleguer del RECÓ, *Lloret, paradís gentil*, «D'Ací d'Allà», núm. 10 (octubre de 1919), ps. 916-926. Podeu llegir també les planes que Esteve FÀBREGAS i BARRI dedica a aquelles estades carnerianes: *Lloret de Mar. La història marinera. El turisme. L'esperit*, «Biblioteca Selecta», núm. 269 (Barcelona, Editorial Selecta, 1959), ps. 186-190.

10. Com és sabut, l'escriptor va treballar a «La Veu de Catalunya» —amb variacions d'intensitat i comesa— des de 1902 fins al 1928, salvant el petit lapse d'uns quants mesos el 1922 que coincideix amb l'escissió del grup d'Acció Catalana de dins la Lliga. Sobre les raons d'aquest truncament vegeu la carta del 26-X-1922 adreçada a Jaume Bofill i Mates dins *Epistolari de Josep Carner*, vol. 1, ps. 132-133.

11. Carta manuscrita en un paper amb la capçalera: «Consulado General de España en Italia».

12. Subratllat a l'original.

13. Segons les dades i les dates que Albert Manent aporta a la seva biografia sobre Carner, l'autor va prendre possessió del càrrec de vice-cònsol a Gènova el 14 de març de 1921 i s'hi va estar fins l'1 de setembre de 1924. Certifiquem-ho, doncs, a *Josep Carner i el Noucentisme*, p. 219. Soldevila va escriure per a l'ocasió un article glossant les paraules d'acomiadament que el poeta havia adreçat als Amics de la Poesia (MYSELF, *Hojas de diario. Barcelonismo*, «La Publicidad», ed. matí, 19-I-1921, p. 1).

14. El testimoni de Josep Pla confirma la intensitat feinejadora de l'escriptor a Gènova. Josep PLA, *Obra completa. Homenots tercera sèrie*, vol. XXI, Barcelona, Edicions Destino, 1972, ps. 233-271).

Estic refet d'un cert ensopiment que m'havia dat el canvi de lloc i de vida. No era, ben mirat, ensopiment, sinó dolcíssima distensió, immensa felicitat animal. La meua muller, els meus infants es troben també aquí admirablement. hem conegut bons amics d'ambdós sexes. El viceconsulat, per ara, dona per a viure, i si be la pesseta s'esfonza, cosa(?) funesta per al que hi cobra, les coses baixen de preu, i això és una petita compensació. No enyoro Barcelona, la lletja Barcelona dels darrers temps (un dels motius més poderosos de la meua escapada); l'enyorança mai ha estat una de les meues tares; potser perquè porto el meu país al damunt, com els cargols.

Parlem del *Fènix*.¹⁵ Teniu tota la raó: cal publicar la vostra obra.¹⁶ En aquest sentit escriure a En Virgili: i aquest és precisament un punt en el que ell no pot fer altra cosa que aconsellar.¹⁷ Però hi ha una qüestió prèvia. Amb la mateixa claretat que li parlaré a ell sobre aquell punt us parlaré a vós d'un altre. Cal cloure la constitució de la societat, pagant la resta de les accions. Tants ajornaments no permeten que ni la Políglota ni nosaltres treballem en ferm. Ens manca aquell ambient que només donen les núpcies definitives.

Jo, si tothom compleix, estic disposat a anar periòdicament a Barcelona perquè ens entrevistem i eixamplem la nostra esfera d'acció: estic tan enamorat i tan convençut de la idea del *Fènix* com el primer dia: el que aquí veig, d'ordre editorial, em confirma en els meus parers.

Convé que decidiu la vostra muller al viatge del qual em parleu. La meua dona i jo tenim el millor record de la seva bellesa i de la seva gràcia, i mirariem de fer-li suau l'estada aquí. Desenganxeu-la dels fills. Una muller que s'estimi ha d'ésser mig *maîtresse* mig *nurse*. Però ara toca el torn a un nou viatge de noces.¹⁸ Saludeu-la ben afectuosament de la nostra part.

No he corregut encara per Itàlia: espero la tardor. Però Gènova, ja ho veureu, té coses boniques en ses voltants.

Rebeu l'abraçada del desterrat: us llegeixo encara (L[a] P[ublicidad] vé al C[onsolat])¹⁹ i no us pot oblidar vostre aff..

Josep Carner

La meua adreça particular és 53 Via Casaregia (?)

int. 4

Però és millor escriure'm al Consulat (el correu d'aquí és horrible): Via A.M.Maragliano 18

int. 2

15. Subratllat a l'original.

16. Descartada la possibilitat que parli del llibre *Una atzagaiada i altres contes* que, editat per Antoni López Llausàs, va sortir al carrer abans d'acabar el juny de 1921, es pot pensar que es tracta de *Pamflets*, anunciat (i mai no publicat) dins la «Biblioteca Popular Estel» i que amb el títol de *Contraverí. Pamflets polítics* també es va incorporar (amb idèntica mala fortuna) a la llista d'obres en preparació publicades per López Llausàs.

17. Es deu referir a Antoni Rovira i Virgili que potser participava també en l'aventura de *Fènix*. En qualsevol cas, no es pot oblidar que Rovira, tot i haver venut la Societat Catalana d'Edicions, hi mantenia una certa influència i hi havia fet publicar les *Plasenteries* de Carles Soldevila el 1916. Vegeu Albert MANENT, *La Societat Catalana d'Edicions (1910-1926)*, dins *Escriptors i editors del Nou-cents*, «Biblioteca de Cultura Catalana», núm. 56 (Barcelona, Curial, 1984), ps. 151-157.

18. Subratllats a l'original. El matrimoni Soldevila no va arribar a fer aquest viatge, tot i que al cap dels anys l'escriptor va visitar Itàlia amb la seva filla Carlota.

19. Des de 1917 Carles Soldevila escrivia diàriament les *Hojas de dietario* per a «La Publicidad», signant Myself. A partir d'octubre de 1922 la secció es catalanitzà i el *Full de dietari*, que es perllongà fins el 1934, va anar sempre més signat amb el nom sencer de l'autor.

Car amic: esper que el 18 ens veurem —el 18 d'aquest mes. Parlarem de moltes coses, si no sou a Bilbao o a Vilassar.

Us prego que feu constar a «La Publicidad» el meu condol per la mort d'En Jori.²¹

Si durant el temps que he d'estar a Barcelona —del 17 nit al 21— voleu que doni una Lectura als A[mics] de la P[oesia], us ofereixo (a triar):

A) Una lectura de poemes.

B) Una (potser més interessant per al públic) de contes que portaré, tot llest, a Barcelona, *La creació d'Eva, amb d'altres fets assenyalats*.²²

Us prego que ho dieu a En Manent.²³

My love to Milady. I mos millors afectes per a vós.

Josep Carner
Gènova 11 oct[ubre] 1921

4

Car amic: em penso que ens veurem a mig Desembre, el mes prestigiós que avui comença. No seré a Barcelona sinó pocs dies, car probablement hi hauré de tornar pel Gener.²⁴

Estic content que comencin d'imprimir la vostra novella. Jo en diria *El Rubí*

20. Targeta postal. Anvers: «Società Nazionale del Grammofono».

21. Es refereix a Romà Jori, director de «La Publi» des de l'agost de 1916, que va morir l'octubre de 1921. Els diaris, com és lògic, van fer especial atenció al decés. Prengueu com a botó de mostra *La muerte de Román Jori*, «La Publicidad» (ed. nit, 7-X-1921), p. 1.

22. A última hora aquesta va ser l'opció elegida i l'escriptor va llegir algunes narracions el vespre del 20 d'octubre a la sala Reig. (Vegeu-ne el precipitat anunci que va sortir a «La Veu de Catalunya», ed. vespre, 20-X-1921, p. 11 i una ressenya de l'acte: *Pall-mall. El poeta José Carner*, «La Publicidad», ed. nit, 21-XII-1921, p. 1). Carner va publicar després el recull d'aquests relats que havien anat apareixent a «La Publicidad» i a «La Veu de Catalunya» modificant una mica el títol (*La creació d'Eva i altres contes*, «Biblioteca Catalana», núm. 30. Barcelona, Editorial Catalana, 1922). Soldevila, no caldria sinó, en va fer un entusiàstic comentari (MYSELF, *Hojas de dietario. La prosa de Carner*, «La Publicidad», ed. matí, 25-VII-1922, p. 1). Sobre aquest llibre consulteu, si us plau: Jaume AULET, *Carner contista, a propòsit de «La creació d'Eva i altres contes»*, «Serra d'Or», XXVI, núms. 298-299 (25-VII-1984), ps. 55-57 i Marcel ORTÍ, *La prosa literària en l'obra de Josep Carner*, vol. 1, tesi doctoral presentada al Departament de Filologia Catalana de la Universitat Autònoma de Barcelona (1992) (inèdita), ps. 320-355.

23. Les vinculacions de Marià Manent amb els Amics de la Poesia han estat descrites pel seu fill a: Albert MANENT, *Marià Manent. Biografia íntima i literària*, «Col·lecció Ramon Llull. Sèrie Biografies i Memòries», núm. 4 (Barcelona, Planeta, 1995), ps. 85-89.

24. Va venir, en efecte, i va oferir una nova lectura de poemes a la sala Reig el dia 20 a les deu del vespre, oportunament anunciada per «La Veu» (*Amics de la Poesia*, «La Veu de Catalunya», ed. matí, 20-XII-1921, p. 8), però no va tornar fins al març següent per dictar el cicle de conferències *La tercera Itàlia*, organitzat per la Comissió d'Educació General de la Mancomunitat (en trobareu les primeres informacions a: *En Josep Carner a Barcelona*, «La Veu de Catalunya», ed. matí, 23-III-1922, p. 8).

Hurtado,²⁵ aquest títol és a l'ensem preciós (rubí) i sensacional (hurtado)²⁶ a més, als que recordem que l'Hurtado fou diputat per Rubí (districte de Terrassa) ens semblarà una petita commemoració escaient.²⁷

El Novembre ha estat magnífic a la Riviera; la vida era tan dolça que un delectable emmandriment (només inacció per al vulgus) em dominava.

Em creia que no s'havia publicat encara l'article que sabeu a «L[a] P[ublicidad]» (No confondre amb López Picó). Per això no havia tramès cosa nova. Compliré tot-seguit.²⁸

Mes homenatges a Madame.

V. Aff.

Josep Carner
1 de[sembre] 1921

5

[Gènova, 27 de desembre de 1922]²⁹

Car amic: tantes enhorabones com encara pogueu comportar-ne sense romandre atuit. —Arribo tard, perquè estic lluny, però creieu que vaig celebrar el vostre èxit amb candeletes.³⁰

Us desitgem, a vós i als vostres un feliç 1923. Damunt el nou breçol brandeu una senyera amb la inscripció sacrosanta: —Encara no som allà on anem.. —I que tot vagi com una seda.³¹

Vostre affm.

Josep Carner

25. Subratllat a l'original. Es tracta de la traducció d'una novel·la que Soldevila va firmar amb un dels pseudònims que solia usar en aquells anys. La referència completa de l'obra és la següent: Owen JOHNSON, *El rubí hurtado*, versió de Javier de BETHANCOURT, «Colección Aura» (Barcelona, Editorial Políglota, 1922). La novel·la també va editar-se en català, uns quants anys més tard: Owen JOHNSON, *Seixanta u!...*, traducció de Carles SOLDEVILA, «Biblioteca Literària» (Barcelona, Editorial Catalana [1927]).

26. Subratllats a l'original.

27. Amadeu Hurtado fou elegit diputat de Solidaritat Catalana a Madrid, en representació del districte de Terrassa el 1907. Podeu ampliar-ne els detalls a Amadeu HURTADO, *Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps, 1894-1930*, «Hores de Catalunya» (Esplugues de Llobregat, Edicions Ariel, 1969), ps. 107-124.

28. Es refereix sens dubte a *La por de comprometre's*, «La Publicidad», ed. de nit, 29-x-1921, p. 1 i *El gelat de xocolata*, «La Publicidad», ed. de la tarda, 19-i-1922, ps. 1-2. Ambdues narracions, publicades a la secció *Cuentos de La Publicidad*, s'incloueren després a *La creació d'Eva...*

29. Targeta postal. Anvers: «Genova». Prenc, de nou, el mata-segells com a base per a la datació.

30. El més versemblant és que les felicitacions s'hagin de relacionar amb l'èxit de crítica d'una sessió de les *Veillées Selectes*, celebrada el 18 d'aquell desembre al teatre Romea, on es varen estrenar la traducció soldeviliana del drama de Charles Vildrac *El paquebot Tenacity* i la comèdia en un acte *Civilitzats, tanmateix!* del mateix Soldevila.

31. Possiblement al·ludeix al futur naixement de la quarta filla del matrimoni Soldevila, Núria, que va venir al món el mes de febrer de 1923, després que la seva mare hagués patit dos avortaments consecutius.